

Sivil Toplum için Pratik Bir Rehber

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

İçindekiler

1. Bu Rehber Hakkında	1
2. Sivil toplum aktörleri ve sivil toplum alanı	3
2.1 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi- Kısa Bir Bakış	5
3. Sivil toplumun özgür ve bağımsız çalışabilmesi için gerekli koşullar.....	7
3.1 Elverişli siyasi ve kamusal çevre	7
3.2 Destekleyici düzenleyici çevre.....	8
3.3 Serbest bilgi akışı	9
3.4 Uzun dönemli destek ve kaynaklar	9
3.5 İşbirliği ve diyalog için ortak alanlar	9
4. Sivil toplum aktörlerinin karşılaştığı zorluklar.....	14
4.1 Sivil toplumun çalışmalarını engelleyen kanun veya kural-temelli tedbirler.....	14
4.2 Keyfi Tedbirler.....	15
4.3 Hukuk dışı Taciz, Sindirme ve Misillemeler.....	16
5. Ne Yapabilirim? Birleşmiş Milletlere Bakmak.....	21
6. Kaynaklar.....	28
7. Bize ulaşın.....	29

Sivil toplum aktörlerinin kararlılığı ve bütünlüğü, bende, ve belki sizde de, tevazu duygusu, büyük ve güçlü bir borç hissi ile her insanın eşit ve vazgeçilemez onuru ve hakları için çalışma isteği doğurmaktadır.

Zeid Ra'ad Al-Hussein,
Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri,
Ekim 2014

1. Bu Rehber Hakkında

İfade, örgütlenme ve barışçı toplantı özgürlüğü ile kamu işlerine katılma hakkı, insanların düşüncelerini paylaşmalarını, yeni fikirler ortaya koymalarını ve diğer insanlarla bir araya gelerek haklarını talep etmelerini sağlayan insan haklarıdır. Ekonomik ve sosyal gelişimimiz konusunda bilinçli kararlar alabilmemiz bu kamusal hak ve özgürlükleri kullanabilmemize bağlıdır. Bu haklar sayesinde sivil faaliyetlere katılabiliyor ve demokratik bir toplum inşa edebiliyoruz. Bu hakların sınırlanması ortak gelişimimizi zayıflatmaktadır.

Rehber, BMİHYKO'nun (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi) sivil toplum için insan hakları pratik rehber serisinin altıncı kitabıdır ve BMİHYKO'nun güncel tematik öncelikli alanı olan "demokratik alanın genişletilmesi" kapsamında değerlendirilmelidir.

Bu Rehber, sivil toplum aktörlerinin (STA) çalışmaları ilgili sorunlara dikkat çekmektedir. Rehber, "sivil toplum" ve "sivil toplum alanı" terimlerinin tanımı

ile başlamaktadır. Rehber, daha sonra, ifade, örgütlenme ve barışçı toplantı özgürlüğü ve kamu işlerine katılma hakkı ile ilgili uluslararası insan hakları standartları da dâhil olmak üzere özgür ve bağımsız bir sivil toplum çalışması için gerekli koşullar ve çevre için genel bir değerlendirme sağlamaktadır.

Rehber, insan haklarından (medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal) bütün bireylerin yararlanması amacıyla yapılan sivil toplum çalışmalarının geliştirilmesi amacıyla hükümetler ve STA'ların birlikte nasıl çalıştıklarına dair bazı örnekler içermektedir. STA'lara karşı yapılan engellemeler ve sınırlamalar, taciz, sindirme ve misilleme de dâhil olmak üzere Rehber kapsamında tanımlanmaktadır. Bu Rehber, yerel düzeyde sivil toplum alanının koruması için STA'ları BM insan hakları sistemini kullanmaları için teşvik etmektedir. Kaynaklar ve iletişim bilgilerine Rehber'in sonunda yer verilmiştir.

Rehber, öncelikle henüz BM insan hakları sistemine aşina olmayan STA'lara yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Rehber, öncelikli olarak farklı STA'ların katkıları ve tavsiyeleri ile zenginleştirilmiştir.

2. Sivil Toplum Aktörleri ve Sivil Toplum Alanı

“Eğer liderler halkı dinlemezlerse, kendileri halkı duymak zorunda kalacaklardır- sokaklarda, meydanlarda, ya da sıklıkla gördüğümüz üzere savaş meydanlarında. Daha iyi bir yol var. Daha çok katılım. Daha çok demokrasi. Daha çok iştirak ve açıklık. Bu sivil toplum için azami bir alan demektir.”

BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un sivil toplumun desteklenmesi etkinliğinde yaptığı konuşması 23 Eylül 2013

Bu Rehber, STA'ları Birleşmiş Milletlerin (BM) amaçları (barışın ve güvenliğin sağlanması, kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve insan haklarına saygı gösterilmesi ve korunması) ile uyumlu ortak çıkarlar, hedefler ve değerler ile kamusal katılım ve eylem biçimleri etrafında gönüllü olarak bir araya gelen bireyler ve gruplar olarak tanımlamaktadır.

BM'nin insan hayatının geliştirilmesine dair çalışmaları insan haklarına saygı temeline dayanmaktadır. İster açıkça ister zımni olarak kabul edilsin çalışmalarının içeriği ya da doğası gereği, STA'ların amacı yukarıda da tanımlandığı gibi insan haklarına saygı gösterilmesi ve korunmasıdır.

Sivil toplum aktörleri insan haklarına dair farkındalık yaratmak, toplumun kaygılarını dile getirmesine yardım etmek, strateji geliştirmek, politikaları ve yasaları etkilemek ve hesap verilebilirliği sağlamak için çalışırlar. STA'lar toplumun görüşlerini toplayıp yansıtırlar ve böylece kamu politikalarına dair karar alanların tam olarak bilgilendirilmesini sağlarlar. STA'lar ayrıca risk altında olan ve birden fazla alanda savunmasız olan bireyler için de aynı hizmetleri sunarlar.

“Herkesin bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması ve gerçekleştirilmesi için mücadele etme hakkı vardır. (Madde 1, vurgu eklenmiştir).

Evrensel olarak tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirge (Genel Kurul Kararı 53/144) “İnsan Hakları Savunucularının Bildirgesi” olarak anılmaktadır.

Örneğin, sivil toplum aktörleri şunları kapsar:¹

- ▶ Online aktivistler de dahil olmak üzere insan hakları savunucuları;
- ▶ İnsan hakları kurumları (Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), dernekler, mağdur-destek grupları);
- ▶ Koalisyon ve networkler(kadın, çocuk hakları,çevresel sorunlar ya da toprak hakkı,LGBT vs.);
- ▶ Engelli bireyler ve bu bireyleri temsil eden kurumlar;
- ▶ Toplum temelli gruplar (yerli halklar, azınlıklar ve kırsal topluluklar);
- ▶ İnanç temelli gruplar (kiliseler, dini gruplar);
- ▶ Birlikler (sendikalar ve barolar, gazeteci dernekleri, hâkim ve savcı cemiyetleri gibi meslek kuruluşları, öğrenci birlikleri);
- ▶ Toplumsal hareketler (barış hareketleri, öğrenci hareketleri, demokrasi yanlısı hareketler);
- ▶ İnsan haklarından yararlanılmasına doğrudan katkıda bulunan meslekler (insani yardım çalışanları, avukatlar, doktorlar ve sağlık çalışanları);
- ▶ İnsan hakları ihlal edilen mağdurların akrabaları ve dernekleri ile;
- ▶ İnsan haklarının geliştirilmesi için çalışan kamu kurumları (okullar, üniversiteler ve araştırma merkezleri).

Sivil toplum aktörleri toplum için önemli sorunların gündeme getirilmesi ve çözülmesi için faaliyet gösterirler. Örneğin:

- Yoksullukla, yolsuzlukla ve ekonomik eşitsizlikle mücadelede
- Silahlı çatışmalar da dâhil olmak üzere insani krizlerde ihtiyaçlara cevap verilmesi
- Hukukun üstünlüğünün ve hesap verilebilirliğin desteklenmesi
- Kamu özgürlüklerinin geliştirilmesi
- Hükümet bütçesinin şeffaflığı için savunuculuk
- Çevre koruması
- Kalkınma hakkının gerçekleştirilmesi
- Azınlıklara ve risk altındaki gruplara mensup kişilerin güçlendirilmesi
- Her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmesi
- Suçun önlenmesinin desteklenmesi
- Kurumsal sosyal sorumluluğun ve hesap verilebilirliğin desteklenmesi

¹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Programları ile Çalışmak, Sivil Toplum için bir El kitabı, BMİHYKO, 2008, s. Vii.

- İnsan ticareti ile mücadele
- Kadınların güçlendirilmesi
- Nefret söylemi ile mücadele edilmesi
- Gençlerin güçlendirilmesi
- Sosyal adaletin sağlanması ve tüketicilerin korunması
- Sosyal hizmetlerin sağlanması

STA'lar yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası alanda çalışırlar.

Sivil toplum alanı, sivil toplum aktörlerinin toplumun içinde işgal ettiği yerdir; sivil toplumun faaliyet gösterdiği çevre ve çerçevedir ve sivil toplum aktörleri, devlet, özel sektör ve toplum arasındaki ilişkilerdir.

2.1 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi- Kısa Bir Bakış

Tüm insanlar için tüm insan haklarının korunmasının sağlanması ve teşvik edilmesi- barış ve güvenliğin güvence altına alınması ve dünya çapında kalkınmanın sağlanması ile birlikte- BM'nin üç temel şartından birini oluşturmaktadır. Bu üç temel şart BM Şartı ve uluslararası insan hakları hukuku altında tesis edilmiştir.

BM üç temel yolla insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için çaba göstermektedir:

1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (BMİHYKO)
BM bünyesinde insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi için çalışan önde gelen kuruluştur. İnsan hakları çalışmalarının azami derecede etkili olabilmesi için BM'nin çeşitli alanlarda uzmanlaşmış fonları ve programları (Dünya Sağlık Örgütü, BM Mülteci Ajansı, UNICEF, ILO, UNESCO gibi) ile yakından çalışmaktadır.
2. Uluslararası insan hakları sözleşmeleri, bağımsız uzmanlardan oluşan heyetler ya da sözleşme organı kurmakta kurmakta, bu heyet ve organlar düzenli ve periyodik olarak ülkelerin insan hakları yükümlülüklerini nasıl yerine getirdiklerini değerlendirmektedirler.
3. BM Üye Devletlerinin oluşturduğu hükümetlerarası organlar ya da kurullar insan hakları konularını ve sorunlarını görüşmek üzere kurulabilirler. Bu bağlamda önde gelen hükümetlerarası organ İnsan Hakları Konseyi'dir ve Konsey'in çalışmaları, diğerleri yanında, bağımsız Özel Mekanizmalar ve Ulusal Periyodik İnceleme mekanizmaları ile desteklenmektedir.

Bu üç mekanizma bağımsız olmakla birlikte birbirlerini tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir.

Bu üç mekanizma bağımız olmakla birlikte birbirlerini tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir.

Bu mekanizmaların çalışmalarına dair detaylı bilgili “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Programları ile Çalışmak: Sivil Toplum için Bir El Kitabı’nda” (Kaynaklar başlıklı 6. Bölüme bakınız) bulunmaktadır. Bu Elkitabı BM’nin altı resmi dilinde mevcuttur ve ayrıca görme ve duyma engelli bireyler için Dijital Erişim Bilgi Sistemi’nde CD formatında Fransızca ve İngilizce olarak erişime açıktır.

BM insan hakları sistemi sivil toplum aktörlerinin katılımı ile gelişmektedir. Uluslararası düzeyde, sivil toplum uzmanlık, farkındalık yaratma, insan haklarının izlenmesi, ihlallerin ve sorunların raporlanması konusunda katkıda bulunmaktadır. Sivil toplum aktörleri yeni insan hakları standartlarının, mekanizmaların ve kurumların oluşturulmasına yardım etmekte ve insan hakları konularında kaynaklarını ve kamu desteğini harekete geçirmektedir.

BM İnsan Hakları Konseyi Sivil toplum Girişimi

BM İnsan Hakları Konseyi, ifade özgürlüğü, örgütlenme ve barışçı toplantı özgürlüğü, sivil toplum aktörlerine karşı sindirme ve misilleme gibi sivil toplum için önem arz eden konularda birçok karar/önerge kabul etmiştir. BM İnsan Hakları Konseyi sivil toplum alanı ile ilgili 2013 ve 2014 yılında kabul ettiği 27/31 ve 24/21 sayılı kararlarında “barışçıl, müreffeh ve demokratik toplumlar oluşturmak için vazgeçilmez olan şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi ilkeler de dâhil olmak üzere iyi yönetişimin her düzeyde teşvik edilmesinde sivil toplumun her düzeyde katılımının hayati önemde olduğunu” teyit etmiştir.

Tunus - Sivil toplum yeni Tunus'un inşası sırasında insan hakları ve demokrasi için gerekli olan yeni yasaların ve politikaların geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Demokratik geçiş döneminde örneğin düşünce suçluları için çıkarılan af yasası taslağının hazırlanmasında, uluslararası dört sözleşmenin imzalanması esnasında (Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü) sivil toplum aktörleri ile geniş kapsamlı istişareler gerçekleştirilmiştir. Sivil toplum kuruluşları yeni seçim yasasını yürürlüğe sokan ve sivil toplum kuruluşları için devlet hibesi öngören ve aynı zamanda yurtdışından hibe almayı olanaklı hale getiren örgütlenme özgürlüğü üzerine yasayı kabul eden demokratik enstitülerin kuruluşunda rol oynamışlardır. Yasanın 2011 Eylül ayında kabul edilmesinden sonra Tunus'da binlerce dernek kurulmuştur. Sivil toplum Tunus'un ilk demokratik ve şeffaf seçimi olan 2011 seçimlerinde çok önemli bir rol oynamıştır. Uluslararası toplumun da yardımıyla yaklaşık 10.000'den fazla sivil toplum aktivisti kurucu meclis seçimlerini izlemek üzere seferber edilmiştir. Sivil toplum, özellikle de kadın örgütleri, kadın erkek eşitliğinin 2014 Ocak ayında kurucu meclis tarafından büyük bir çoğunlukla kabul edilen taslak anayasa metnine yer alması için savunuculuk yapmışlardır.

Sivil toplum alanının korunmasının ve güçlendirilmesinin önemi konulu İnsan Hakları Konseyi'nde yapılan açık oturumun özeti A/HRC/27/33.

3.2 Destekleyici Düzenleyici Çevre – Mevzuat, idari kurallar ve uygulamalar uluslararası standartlarla uyum içinde olmalı ve sivil toplum faaliyetlerini korumalıdır. Sivil toplum aktörlerinin adalete erişimi, bağımsız ve etkili ulusal insan hakları kurumları ile uluslararası insan hakları mekanizmalarına erişim bu çerçevede değerlendirilmelidir. Yasalar ve politikalar önemlidir ancak tam anlamıyla uygulanmadıkları takdirde etkisiz kalacaklardır.

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

Slovenya' da örgütlenme özgürlüğü hakkı, resmi olarak tescil edilmeyenler de dahil olmak üzere bütün derneklere koruma sağlamaktadır ve tescil edilmeyen derneklere üye olanların barışçı toplantı düzenleme ya da bu toplantılara katılma hakkı da dahil olmak üzere bütün faaliyetlerini özgür bir şekilde yerine getirebilmelerini sağlamaktadır.

Barışçı Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkına Dair BM Özel Raportörü, A/HRC/20/27.

Lübnan ve **Fas**'ta mevzuat sivil toplum örgütlerinin ulusal ya da yabancı fonlardan hibe almadan önce otoritelerden izin almasını aramamaktadır.

Barışçı Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkına Dair BM Özel Raportörü, A/HRC/20/27.

3.3 Serbest Bilgi Akışı – Fikirlere, verilere, raporlara, girişimlere ve kararlara serbestçe erişim STA'ların sorunlar hakkında farkında olmasını ve bilgilenmesini, endişelerini ifade edebilmesini ve sorunlara yapıcı çözümlerle katkıda bulunabilmesine olanak sağlar.

3.4 Uzun dönemli destek ve kaynaklar – Ötekileştirilenlerin seslerini duyurabilmeleri için kapasitelerini artıracak önlemler alınması, kaynaklara toplantı alanları ve bütün sivil toplum aktörleri için teknolojiye erişim sağlanması.

Hırvatistan her düzeydeki kamu görevlisi için kamu hibelerin dağıtımında şeffaf, temel kural ve usulleri düzenleyen Hibelerin Tahsisi için İyi Uygulamalar, Standartlar ve Kistaslar ile Dernekler Projesi (2007) adlı belgeyi kabul etmiştir.

Kar Amacı Gütmeyen Hukuk için Avrupa Merkezi, Sivil Toplum için Kamu Hibeleri: Avrupa Birliği'nde ve Batı Balkanlar'da İyi Uygulamalar, 2011.

3.5 Diyalog ve İşbirliği için Paylaşılan alanlar – Sivil toplumun karar alma mekanizmalarına katılımı sağlanmalıdır.

Maldivler'de hükümet 2014 yılında, bölgesel STK'lar ve uluslararası organizasyonlarla beraber, kadın hakları savunucuları için İslami çerçeve içerisinde cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilebilmesi için bölgesel deneyimlerin paylaşıldığı ve tartışıldığı 5 günlük bir forumu desteklemiştir.

Meksika'da 2012 tarihli İnsan Hakları Savunucularının ve Gazetecilerin Korunması Kanunu insan hakları savunucularına ve gazetecilere yönelik tehditlere karşı ulusal bir koruma mekanizması sağlamaktadır. Bu kanun sivil toplum aktörlerinin katılımıyla ve uluslararası STK'lar ile BMİHYKO-Meksika temsilciğinin desteği ile hazırlanmıştır.

Nepal'de 2010 yılında Kast Temelli Ayrımcılık Yasağı ve Dokunulmazlık Yasası sivil toplumun, Ulusal Dalit Komisyonu'nun ve BMİHYKO ülke ofisinin katılımıyla hazırlanmıştır ve 2011 Mayıs ayında kabul edilmiştir.

Yeni Zelanda'da 2011 yılında Engellilere Dair Yasa Tasarısı, Engelli Bireyler Derneği'nin katılımı ile hazırlanmıştır.

Barışçı Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkına Dair BM Özel Raportörü A/HRC/20/27.

Vanuatu'da 2013 yılında Hükümet, başkan yardımcılığını Vanuatu Hükümet Dışı Kurumlar Derneği'nden bir temsilcinin yaptığı Evrensel Periyodik İnceleme (EPII) komitesi kurmuştur. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları, Vanuatu'nun insan hakları yükümlülüklerine dair raporlamaları yapan ve ulusal insan hakları kurumunun kurulmasına yönelik çalışmalarda bulunan Ulusal İnsan Hakları Komitesi'nde temsil edilmektedir. 2013 yılında Engelli Bireylerin Haklarına Dair Komite'ye sunulacak raporun hazırlanması sürecinde engelli bireylere dair çalışmalar yürüten sivil toplum örgütleriyle geniş kapsamlı istişareler yapılmıştır.

Sivil Toplum Çalışmaları ile İlgili Uluslararası Hukuki Standartlar

Sivil toplum çalışmaları için güvenli ve elverişli bir ortamın, uluslararası insan hakları hukuku temel alınarak hazırlanmış sağlam bir ulusal yasal çerçeve ile desteklenmesi gerekir.

İfade, örgütlenme, barışçı toplantı özgürlüğü ve kamu işlerine katılma hakkı pozitif değişim için insanların harekete geçmesini sağlayan haklardır. Herkes, tek tek veya başkalarıyla birlikte, bu haklara sahip olmalıdır. Bu haklar yurttaşlık aktivitelerinin merkezinde yer alır.

En temel uluslararası insan hakları belgeleri, kamu özgürlüklerinin korunması ile doğrudan ilgili olan hükümler içerir ve tümü ayrımcılık yasağı ilkesine atıfta bulunur:

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

- ▶ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (19, 20, 21. maddeler);
- ▶ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ifade özgürlüğü, barışçı toplantı ve örgütlenme özgürlüğü ile kamusal hayata katılım hakkını düzenlemektedir (19, 21, 22, 25. maddeler);
- ▶ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme sendika kurma, sendikaya katılma ve kültürel hayata katılma haklarını korumaktadır (8, 15. maddeler);
- ▶ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi kadınların siyasi, ekonomik ve kültürel hayata katılmasını güvence altına almaktadır (3. madde);
- ▶ Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ifade, toplanma, örgütlenme ve kamusal işleri yürütme özgürlüğü bağlamında ayrımcılığı yasaklamaktadır (5. madde);
- ▶ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çocuklar için ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü güvence altına almaktadır. (13, 15. maddeler);
- ▶ Engelli Bireylerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme ifade ve düşünce özgürlüğü, bilgiye erişim ile siyasi ve kamusal hayata ve kültürel hayata katılma hakkını güvence altına almaktadır (21, 29, 30. maddeler);
- ▶ Bütün Kişilerin Zorla Kaybettirilmeden Korunması Uluslararası Sözleşmesi bireylerin zorla kaybedilen kişilerin akıbetini araştıran derneklere özgürce katılmasını ya da kurmasını ve zorla kaybetmeye maruz kalan mağdurlara yardım edilmesini güvence altına alır (24. madde); ve
- ▶ Bütün Göçmen İşçilerin ve Onların Aile Üyelerinin Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi örgütlenme özgürlüğünü koruma altına almaktadır (26. madde).

İfade, örgütlenme ve barışçı toplantı özgürlüğü ile kamu işlerine katılma hakkı bir çok sivil, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal hakkın kullanılması için bir araç vazifesi de görmektedir. Bu haklar toplumun daha ileri gitmesi için kadınları, erkekleri ve çocukları bu faaliyetlere katarak güçlendirmektedir.

İfade Özgürlüğü. İfade özgürlüğü her türlü bilgi ve fikir arama, alma ve yayma hakkını içerir. Bu özgürlük siyasi ve dini söylem, halkla ilişkiler, insan haklarının yanı sıra kültürel ve sanatsal ifade, bilgi ve fikirleri de içermektedir. İfade, ağır hakaret içerdiği takdirde bu özgürlük sınırlanabilir. (Örneğin Ayrımcılık, Nefret Söylemi ve Şiddet olarak kabul edilen Milliyetçi, Dini ya da Irkçı Savunuculuğun Yasaklanması Üzerine Rabat Eylem Planı, 5 Ekim

2012). Tüm ifade formları ve ifadeleri yayma araçları koruma altındadır: sözlü, yazılı ve işaret diliyle, imaj ya da sanat objesi gibi sözsüz formlar. Fikir ve düşüncelerin ifadesi kitap, gazete, broşür, poster, karikatür, afiş, kıyafet ve yasal başvurular yoluyla yapılabilir. Her türlü video, elektronik ve internet temelli ifade de bu özgürlüğe dâhildir.

Örgütlenme Özgürlüğü. Dernek, ortak bir amacı ifade etmek, savunmak ya da talep etmek için bir araya gelen, müştereken hareket eden insan topluluğu ya da varlığı ifade etmektedir. Örgütlenme özgürlüğü sivil toplum örgütlerine, kulüplere, kooperatiflere, hükümet dışı kuruluşlara, dini derneklere, siyasi partilere, sendikalara, vakıflara ya da online derneklere katılma ve katılmama hakkını kapsar. “Ne kadar küçük olursa olsun mali kaynak arama, sağlama ve kullanma ehliyeti derneklerin varlığı ve etkili çalışması için elzemdir. Örgütlenme özgürlüğü hakkı ulusal, yabancı ya da uluslararası kaynaklardan insan kaynağı, maddi ve mali destek arama, alma ve kullanma hakkını da kapsar.” (A/HRC/23/39, para. 8).

Barışçı Toplantı Özgürlüğü. Barışçı toplantı özel bir amaç için özel ya da kamusal alanda geçici, şiddet içermeyen toplantıyı ifade eder. Bu hak gösteri, grev, geçit töreni, miting ve oturma eylemlerini kapsar.

Kamusal hayata katılma hakkı. Kamu işlerinin yürütülmesi, özellikle siyasi iktidarın kullanılmasında yasama, yürütme ve idari güçlerin kullanılmasını ilgilendiren geniş bir kavramdır. Kamu yönetiminin her aşaması ile yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde politikaların oluşturulmasını ve uygulanmasını kapsar. Katılım doğrudan veya özgürce seçilen temsilci aracılığı ile olabildiği gibi doğrudan anayasanın onaylanması ya da değiştirilmesi, yasa taslaklarının hazırlanması ve politikaların geliştirilmesi, referandum yoluyla kamusal konulara karar verilmesi, yerel düzeyde karar alma yetkisine sahip halk meclislerine katılım yoluyla olabilir. Bir sivil toplum kuruluşu oluşturma ya da bir sivil toplum kuruluşuna katılma da dâhil olmak üzere örgütlenme özgürlüğü siyasi ve kamusal işlerle ilgilidir ve kamu işlerine katılma hakkının olmazsa olmaz bir unsurudur.

Ayrımcılık yasağı. Yukarıdaki tüm haklar ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka görüş, cinsiyet kimliği, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya buna benzer başka sebeplere dayanarak ayırım gözetilmeksizin tüm bireyler için garanti altına alınmıştır. Bu haklar, kadınlar, çocuklar, yerli halklar, engelli bireyler ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, vatansız kişiler, göçmen ve mülteciler de dâhil olmak üzere azınlık gruplarına ya da ötekileştirilme ve dışlanma riski taşıyan gruplara mensup kişilere de uygulanır.

Bu uluslararası standartlar devletin tüm kurumları için geçerlidir: yürütme, yasama ve yargı; hangi düzeyde olursa olsun diğer kamu ve hükümet

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

görevlileri- ulusal bölgesel ve yerel. Devlet, bireyleri özgürlüklere keyfi zarar verecek üçüncü kişilerin veya kuruluşların eylemlerinden korumakla da yükümlüdür. Devletlerin bu hakların korunması ve geliştirilmesi konusunda birincil sorumluluğu vardır.

İfade, örgütlenme ve barışçı toplantı özgürlükleri kendilerine özel görev ve sorumluluklar taşıyan ve bu sebeple belirli sınırlamalara tabi tutulabilen özgürlüklerdir. Fakat getirilen sınırlama kanun tarafından konulmalıdır ve sadece başkalarının hak ve itibarına saygı, ulusal güvenliği ve kamu düzenini koruma veya kamu sağlığı ve ahlakını koruma amacı taşımalıdır. Bu gerekçeler asla çok partili demokrasi, demokratik ilkeler ve insan hakları alanında yapılan çalışmaları susturmak amacıyla kullanılmamalıdır.

İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, Madde 19: Fikir ve Düşünce Özgürlüğü, CCPR/C/GC/34; ve Genel Yorum No.25, Madde 25: Kamu hayatına katılma hakkı, CCPR/C/21/Rev.1/Add.7. Barışçı toplantı ve örgütlenme özgürlüğü hakkı üzerine BM Özel Raportörü, A/HRC/20/27; ve A/HRC/23/39.

“Hükümetler de dâhil olmak üzere hiçbirimiz kendi kendimize bütün gerçeklere, en iyi fikirlere sahip olamayız ya da çözmeye çalıştığımız sorunların altında yatan sebepleri bilemeyiz. Biz sadece ortak akıldan yararlanabiliriz. Ve bu sebeple karar almadan önce bütün grupların sesini duymak özellikle de ötekileştirilenleri dinlemek bizim için önemlidir. Örneğin, İnsan Hakları Komitesi çok farklı kaynaklardan bilgi toplar: Hükümetlerin kendisinden, Birleşmiş Milletler’den ve sivil toplumdan. Bu bilgiler, hükümetlere ulusal yasalarını ve uygulamalarını imzalamış oldukları uluslararası insan hakları sözleşmelerinde yer alan yükümlülüklerine daha uyumlu hale getirmek için atacakları adımlara dair tavsiyeler içeren Nihai Sonuç Gözlemleri ve Tavsiyeleri hazırlamamızda yardımcı olmaktadır.”

Profesör Sir Nigel Rodley, Genel Başkan,
Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, Ekim 2014

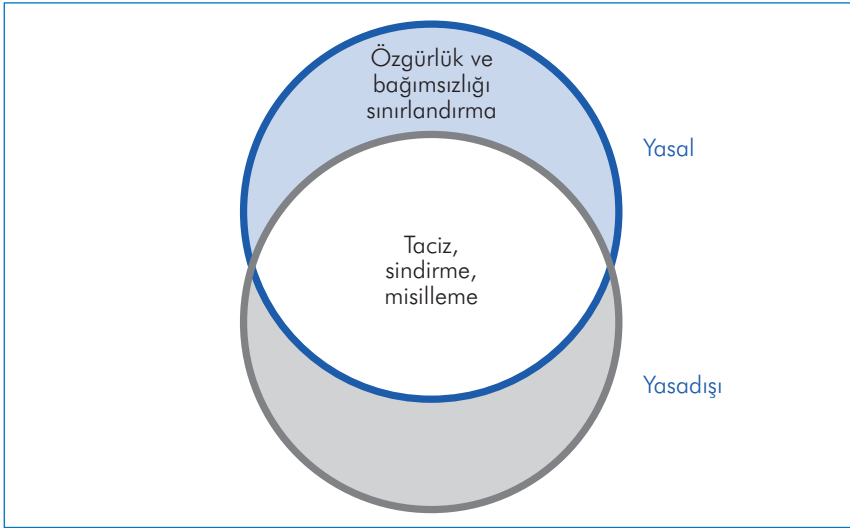

4. Sivil toplum aktörlerinin karşılaştığı zorluklar

Sivil toplum aktörleri hükümetin görüşlerine, politikalarına ve eylemlerine muhalefet ettikleri ya da eleştirdikleri için, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeye çalışmalarını engelleyen, küçümseyen, meşru faaliyetlerinin etkisini tersine çevirmeyi amaçlayan durumlarla karşılaşabilirler.

Bu engellemeler sivil toplum aktörlerini özgürlüğünden ve bağımsızlığından mahrum bırakma ya da taciz etme, yıldırma ve misilleme şeklinde gerçekleşebilir.

Sivil toplum aktörlerinin faaliyetlerini önleme, azaltma, durdurma ve etkilerini tersine çevirme yolları:

4.1 Sivil toplumun çalışmalarını engelleyen kanun veya kural-temelli tedbirler

Kanunlar ve yönetmelikler sivil toplum aktörlerinin özgürlük ve bağımsızlığını sınırlandırabilir, örneğin:

- ▶ Artı bir yarar getirmediği halde tescil etme zorunluluğu (vergi muafiyeti gibi),
- ▶ Yapabileceği faaliyetlerin türüne dair sınırlamalar,
- ▶ Tescil edilmeyen faaliyetler için ceza yaptırımı,

- ▶ Uluslararası STK'lar da dâhil olmak üzere bazı derneklerin tescil edilmesinin sınırlanması ya da derneklerin uluslararası fon almasının sınırlanması ya da insan hakları alanında çalışan gruplara getirilen sınırlamalar,
- ▶ Faaliyetleri kimin yapacağına dair sınırlamalar ya da bazı faaliyetlere sınırlamalar getirmek,
- ▶ Finansal kaynaklar konusunda sınırlamalar (uluslararası kaynaklar) ve
- ▶ Barışçı toplantı, örgütlenme ve ifade özgürlüğünü düzenleyen yasaların ayrımcı ifadeler barındırması ve bazı gruplar üzerinde olumsuz etkilerde bulunması.

Ayrıca, karmaşık idari süreçler ve keyfi tedbirler STA'ların çalışmalarını engelleyebilmekte ya da geciktirebilmektedirler.

Bilgiye erişim hakkı kısıtlandığında, STA'ların karar alma mekanizmalarına etkili bir şekilde katılabilmesi daha az mümkün hale gelmektedir. Karar alma mekanizmalarına gereğinden dar veya sıkı katılım yöntemleri (STA'lara sadece gözlemci statüsü ya da sınırlı konuşma hakkı verilmesi gibi) STA'ların bu süreçlere katılımının önündeki engeller olarak kabul edilmektedir. Örgütlenme özgürlüğü standartları, ulusal ve yerel düzeyde olduğu kadar uluslararası düzeyde uygulanmaktadır.³

4.2 Keyfi Tedbirler

Sivil toplum hükümetin görüşlerine, politikalarına, eylemlerine karşı olduğunda ya da eleştirdiğinde, yasalardaki belirsiz hükümler yasallık ve meşruiyet kisvesi altında (mesela terörle mücadele, kara para aklama, ulusal güvenlik, kamu ahlakı, ulusal bağımsızlığın korunması gibi) sivil topluma karşı keyfi olarak uygulanabilir. Söyle ki:

- ▶ Yönetimin keyfi soruşturmaya uğraması,
- ▶ Sivil toplum vasfından çıkartma tehdidi ya da gerçekten çıkartma,
- ▶ Zorla ofis kapatma,
- ▶ Arama ve mülkiyete el koyma,
- ▶ Fahiş para cezaları,
- ▶ Mesnetsiz kovuşturmalar,
- ▶ Keyfi tutuklama ve gözaltılar,

³ Barışçı Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı Üzerine BM Özel Raportörü'nün çokuluslu kurumlar bağlamında barışçı toplantı ve örgütlenme özgürlüğünün kullanılması raporu, A/69/365.

- ▶ Seyahat yasaklamaları,
- ▶ Vatandaşlıktan çıkartma ve
- ▶ Protesto ve toplanma hakkının keyfi olarak sınırlandırılması ve engellenmesi

BM İnsan Hakları Konseyi'nin hukukta ve uygulamada sivil toplum için güvenli ve çalışabileceği uygun bir ortamın sağlanması üzerine 24/21 sayılı kararı, "Bazı durumlarda, ulusal yasa ve idari hükümler... uluslararası hukuka aykırı bir biçimde sivil toplumun çalışmalarını engellemek ve tehlikeye sokmak için kullanılmaktadır," tespitinde bulunmaktadır.

4.3 Hukuk Dışı Taciz, Yıldırma ve Misilleme

Sivil toplumun çalışmalarını engelleyen yasal sınırlamalar ve keyfi olarak uygulanan yasaların yanında, tehdit ya da diğer türde psikolojik baskı ya da fiziksel saldırılar da STA'ları ve ailelerini özgürce çalışmaktan alıkoymaktadır.

Örnekler şöyledir:

- ▶ Telefonla tehdit etme,
- ▶ Takip etme,
- ▶ Fiziksel ya da cinsel saldırı,
- ▶ Mülkiyete zarar verme,
- ▶ İşin ya da gelirin kaybedilmesi,
- ▶ Sivil toplum aktörlerini "devlet düşmanı" "hain" ya da "yabancıların çıkarı için çalışanlar" olarak etiketleyip lekeleyici kampanya düzenleme,
- ▶ Zorla kaybetme,
- ▶ İşkence ve
- ▶ Öldürme.

"İnsanlar ve sivil toplum grupları diğer insanların hayatını daha iyi hale getirmek için genelde kendi hayatlarını risk altına atarlar. Sonsuza kadar susturulacaklarını bilseler de düşüncelerini açıklarlar. Diğerlerinin görmezden geldikleri ya da varlığından bile haberdar olmadıkları sorunlara dikkat çekerler. Haklarımızı korurlar. Bu sebeple kendi haklarını hak ederler."

BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un sivil toplumun desteklenmesi etkinliğinde yaptığı konuşması, 23 Eylül 2013

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

“Taciz, sindirme ve misilleme gibi hareketler insan hakları aktivistlerini kaygılarını dile getirmekten ve BM veya diğer uluslararası aktörlerle çalışmaktan alıkoyar. Bu hareketler aynı zamanda toplumun genelinde bir korku yaratır ve demokratik toplumun olmazsa olmazları olan ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün kullanılmadığı baskıcı bir ortam yaratır. ”

Büyükelçi Laura Dupuy Lasserre, BM Uruguay Daimi Temsilcisi, İnsan Hakları Konseyi Başkanı (2011-2012)

Kadının İnsan Hakları Savunucuları

Erkek savunucuların maruz kaldığı riskler kadın savunucular için de geçerli olmakla birlikte, kadınlar cinsiyet temelli tehditlere ve şiddete de maruz kalabilmektedirler. Çoğunlukla, kadınının insan hakları savunucularının faaliyetleri kadının aile ve toplum içindeki geleneksel rolüne bir karşı çıkış olarak kabul edildiğinden toplumun ve otoritelerin düşmanlığını çekmektedir. Kadınının insan hakları savunucularının çalışmalarını dine, namusa ve kültüre tehdit olarak gören toplum liderleri, inanç temelli gruplar, aileler ve toplumlar kadınları damgalamakta ve dışlamaktadır.

Ayrıca, yaptıkları işin kendisi ya da başarmayı amaçladıkları hedefler (mesela kadın haklarının sağlanması ya da toplumsal cinsiyet temelli herhangi bir hak) kadınının insan hakları savunucularını saldırıların hedefi haline getirmektedir. Ailelerini de tehdit ederek ve şiddete maruz bırakılarak kadınının insan hakları savunucularını izole etme ve heveslerini kırma amaçlanmaktadır. Kadınının insan hakları savunucuları erkek meslektaşlarından daha fazla şiddet ve ihlal, önyargı, dışlama ve itibarsızlaştırma riski altındadır. Koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi için bu özel sorunlar ve kaygıların ulusal ve uluslararası seviyede tanınması gerekir. Devlet veya devlet dışı aktörler tarafından işlenmiş olsun kadınının insan hakları savunucularına karşı yapılan gözdağı, tehdit, şiddet iddiaları derhal ve kapsamlı şekilde soruşturulmalıdır.

2013 yılında BM Genel Kurulu, kadınının insan hakları savunucularına karşı yapılan sistematik ve yapısal ayrımcılığa ve her yaştaki kadınının insan hakları savunucularının maruz kaldığı şiddete dikkat çeken bir karar kabul etmiştir. Kararda, devletlerin gerekli tedbirleri alarak kadın savunucuların korunması ve savunucular için güvenli ve uygun bir ortamın yaratılabilmesi için toplumsal cinsiyet duyarlı bakışın politikalara dâhil edilmesi yönünde karar almıştır.

Fildişi Sahili'nde 2014 tarihli İnsan Hakları Savunucularının Korunması ve Geliştirilmesi Yasası ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, kaynaklara erişim hakkı, uluslararası organlara bilgi gönderme hakkı, misillemelerden korunma hakkı gibi İnsan Hakları Savunucularına dair Bildirge'de tanınan hakları güvence altına almaktadır. Yasa, insan hakkı savunucularının ve ailelerinin saldırılardan korunması ve saldırı durumunda soruşturma ve cezalandırmayı zorunluluk haline getirmektedir. Yasa, kadının insan hakları savunucularının maruz kalabileceği tehditleri de öngörüp bunlara karşı da koruma sağlamaktadır. Fildişi Sahili Yasası Fildişi İnsan Hakları savunucuları Koalisyonu ve Batı Afrika İnsan Hakları Savunucuları Network'ü de dâhil olmak üzere sivil toplum kuruluşları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

BM ile işbirliği yapan kişilere ve gruplara karşı sindirme ve misillemeler

"BM çalışmaların, yalnız insan hakları alanında değil aynı zamanda barış ve güvenlik ile kalkınma alanlarında başarıya ulaşmasında sivil toplumun yeri çok merkezidir. Sivil toplum bundan daha önemli olmamıştır ve sivil topluma bundan daha çok ihtiyaç duyulmamıştır. Sadece, BM Şartı ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile verilen görevlerde bize yardım ettikleri için değil aynı zamanda bu tür hareketler diğerlerini de bizimle çalışmaktan korktuğu için Birleşmiş Milletler ile işbirliği yapan kişilere ya da gruplara yapılan sindirme ve misillemeler kabul edilemez. Demokrasinin sesini güçlendirmek için her seviyede gerekli adımları atmalıyız."

BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon,
sivil toplumun desteklenmesi üst düzey etkinliğinde yaptığı açıklama,
23 Eylül 2013

"Birleşmiş milletler olarak insan hakları alanındaki paha biçilemez çalışmalarımızı bizimle işbirliği yapanlar olmadan gerçekleştiremezdik. Taciz edildiklerinde ya da misillemeye uğradıklarında onlar mağdur olur ama biz de daha az güvende oluruz. Onların işbirliği engellendiği zaman bizim insan hakları alanındaki çalışmalarımız tehlikeye girer."

BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon,
Misillemeler üzerine üst düzey panel tartışmasında yaptığı açıklama,
New York, 2011

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

BM ile insan hakları alanında işbirliği yapan gruplara ya da bireylere karşı yapılan sindirme ve misilleme eylemleri özellikle şok edicidir. Grupların ya da bireylerin BM insan hakları sistemine katılma hakkı ve ihtiyacı evrensel olarak kabul edilen bir gerçek olmasına rağmen, bu kişilere karşı sindirme ve misilleme iddiaları bildirilmeye devam etmektedir.

BM mekanizmaları ile ya da çalışanları ile iletişime geçtikleri için (beyan, rapor, toplantı vs.) STA'lar sindirme ve misillemeye maruz kalabilmektedirler. Mesela üst düzey görevliler tarafından verilen kamusal beyanlar da dâhil olmak üzere hükümet yetkilileri tarafından tehdit ya da taciz edilebilir, toplantılara katılmak için seyahat etmeleri engellenebilir ve STA'ların çalışmaları takip edilebilir ve sınırlanabilir. Sosyal medyada, yazılı ve görsel basında lekeleyici kampanyalar nadir görülen hadiseler değildir. Tehditler telefonla, SMS ile, ya da doğrudan temas ile yapılabilir. STA'lar tutuklanabilir, fiziksel şiddete maruz kalabilir, işkence görebilir hatta öldürülebilirler.

İnsan Hakları Konseyi bu konuda 24/24 ve 12/2 sayılı kararlar da dâhil olmak üzere birçok karar kabul etmiştir. Genel Sekreter BM ile insan hakları alanında işbirliği yaptığı için misillemelere maruz kalanlara dair yıllık rapor yayınlamaktadır. Gerek Genel Sekreter gerekse de İnsan Hakları Yüksek Komiseri her fırsatta bu tür eylemlerin kabul edilmez olduğunu ve bu durumlarda BM'nin daha koordineli ve toplu olarak tepki göstermesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Diğer insan hakları mekanizmaları da misillemelere karşı güçlü ve kamusal bir duruş sergilemektedirler.

Misillemelere karşı İnsan Hakları Sözleşmelerindeki hükümler

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara Dair Uluslararası Sözleşme İhtiyari Protokol'ün 13 A maddesi

Grupların ya da bireylerin bu protokol altında kurulan Komite ile bağlantıya geçtikleri ya da işbirliği yaptıkları için kötü muameleye ya da sindirmeye maruz kalmaması için devlet gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme İhtiyari Protokol'ün 4 A maddesi

Grupların ya da bireylerin bu Protokol altında kurulan Komite ile bağlantıya geçtikleri ya da işbirliği yaptıkları için kötü muameleye veya sindirmeye maruz kalmaması için devlet gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi İhtiyari Protokolü'nün 11. Maddesi

Grupların ya da bireylerin bu Protokol altında kurulan Komite ile bağlantıya geçtikleri ya da işbirliği yaptıkları için kötü muameleye ve sindirmeye maruz kalmaması için devlet gerekli tedbirleri almak zorundadır.

Avusturya'da 1982 tarihli Ombudsman Kurulu Yasası'nın 18. Paragrafı "Hiç kimse işkencenin Önlenmesi Alt Komitesine Ombudsman Kurulu'na ya da Kurul tarafından kurulan komisyonlara bilgi sağladığı için dezavantajlı bir duruma düşürülemez ya da cezalandırılmaz." demektir.

Karadağ'da 2007 tarihli Anayasa'nın 56. Maddesi "Herkes Anayasa'da güvence alınan hak ve özgürlüklerin korunması için uluslararası organlara bilgi sağlama hakkına sahiptir." demektir.

Yasal ve idari sınırlamalar taciz, sindirme ve misilleme ile birleştiğinde sivil toplumun hükümetle beraber oynayacağı yapıcı ve tamamlayıcı rolü azaltır. Bu tarz sınırlamalar sivil toplum çalışmalarını engeller, azaltır, itibarsızlaştırır veya olumlu etkisini tersine çevirebilir. Sivil toplum için uygun ve güvenli bir ortam sağlama ve sivil toplum çalışmalarını koruma ve geliştirme konusundaki eksiklik devletin bu alandaki uluslararası insan hakları hukuku sorumluluklarına ters düşer.

STA'ların korunmasında birincil görev devletindir fakat sivil toplum alanı ya da STA'ların kendisi insan hakları alanındaki çalışmaları sebebiyle risk altındalarsa uluslararası toplum bu kişilerin korunması ve desteklenmesi noktasında sorumluluk sahibidir.

5. Ne Yapabilirim? Birleşmiş Milletlere Bakmak

Uluslararası insan hakları hukuku STA'lara destek ve rehberlik açısından benzersiz bir uluslararası platform sağlar. Bu platform İnsan Hakları Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (BMİHYKO), İnsan hakları Sözleşme Denetim Organları, İnsan Hakları Konseyi ve mekanizmalarını (Özel Raportör Prosedürü, Evrensel Periyodik İnceleme, vs.) içerir.

“Uluslararası insan hakları standartları sivil örgütlerin uluslararası kabul edilmiş kuralların gerçekleştirilebilmesi için savunuculuk yapabilmelerini sağlayan küresel bir çerçeve sunar. Bu standartlar sivil örgütlerin çalışmalarını meşrulaştırmakla kalmaz aynı zamanda hükümetlerin insan hakları yükümlülüklerini bağımsız bir şekilde izlemeyi ve raporlamayı da sağlayan bir platform sunar. Uluslararası insan hakları mekanizmaları, sivil toplum için daha elverişli bir ortamı savunmak için temel bir platform olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle kısıtlayıcı durumlarda, BM insan hakları organları hassas konular hakkında farkındalık yaratma ve diyalog oluşturma açısından ulusal sivil toplum grupları için önemli bir giriş noktası sağlamaktadır.

Dr. Danny Sriskandaraiah,
Genel Sekreter, CIVICUS: Vatandaş Katılımı için Dünya Birliği,
Ekim 2014

BM insan hakları mekanizmalarının sivil toplum alanını koruyabileceği iki yol bulunmaktadır:⁴

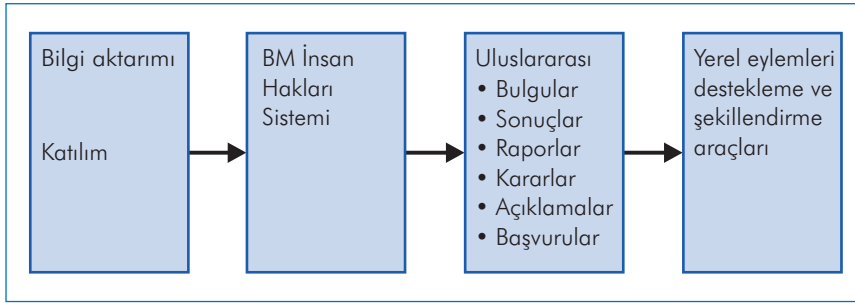
Sivil toplum alanına yönelik engeller, tehditler ve iyi uygulamalara dair raporlamalar. İnsan hakları durumuna dair raporlamalar BM insan hakları mekanizmalarının müdahalesi için bir temel oluşturur. STA'lar tarafından yazılı kayıtlara dayanan ve teyit edilmiş bilgiler, harekete geçmek açısından daha inanılır ve ikna edici, çürütülmesi zor bir temel sağlar ve insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için etkili bir yoldur. STA'lar çalışmalarına ve sivil toplum alanına yönelik engellemeler, tehditler ile iyi uygulamalara dair ellerindeki bilgi ve belgeleri (kesin, gerçeklere dayanan, dikkatli analizleri ve somut tavsiyeleri) BM insan hakları mekanizmaları ile paylaşmaya davet edilmektedirler.

⁴ Bu mekanizmalara aşına olmayan okuyucular BMİHYK'nin “Sivil Toplum için El Kitabı- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Programları ile çalışmak” adlı Elkitabına bakmalıdırlar. Daha fazla bilgi ve tavsiye, *Birleşmiş Milletler Tavsiyeleri Nasıl İzlenmelidir* başlıklı Rehber de dâhil olmak üzere “Sivil toplum için Pratik Bir Rehber” serisinde bulunmaktadır.

Mümkün olan alanların kullanılması. STA'lar uluslararası toplantılara ve konferanslara ya da uzman ziyaretlerine katılma gibi olanakları kullanmaya davet edilmektedirler. Kullanılacak yollar arasında rapor sunulması, bilgilendirme toplantısı düzenlenmesi, katılımcılar arasında sivil toplum alanına dair sorunlara dair farkındalık yaratmak için ağlar oluşturulması ve tavsiye ve başarılı stratejilerin paylaşılması bulunmaktadır.

Sivil toplum alanı konularında BM insan hakları mekanizmaları ile çalışmak STA'lara, çıkan bulguları (uluslararası bulgular, hükümete yapılan hukuki, idari ve diğer alanlardaki tavsiyeler) sivil toplum alanını koruma ve STA'ları yerel alanda güçlendirme imkânı verir.

BM insan hakları mekanizmalarının bulgularına dair örnekler:

- ▶ Sözleşme organlarının Nihai Sonuç Gözlemleri ile bireysel başvurulara dair Görüşleri ve Tavsiyeleri
- ▶ İnsan Hakları Konseyi özel raportörleri tarafından hazırlanan tematik raporlar, ülke ziyaretleri; bireysel vakalara dair raporlarda yer alan değerlendirmeler, tavsiyeler ve sonuçlar;
- ▶ Evrensel Periyodik inceleme sırasında yapılan tavsiyeler;
- ▶ İnsan Hakları Konseyi ve Genel Kurul tarafından alınan kararlar ve öneriler;
- ▶ Soruşturma komisyonları, gerçekleri bulma misyonları ve İnsan Hakları Konsey'i tarafından insan hakları ihlallerini soruşturmak için kurulan diğer geçici mekanizmalar;
- ▶ BM Genel Sekreteri'nin açıklamaları;
- ▶ BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri tarafından yapılan açıklamalar, raporlar ve araştırmalar (mesela sahada bulunan misyonların çalışmalarına dair raporlar; İnsan Hakları Konseyi'nin ya da BM Genel

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

Kurulu'nun yetkilendirmesiyle bir ülke üzerine ya da tematik konularda hazırlanan raporlar ve araştırmalar);

- ▶ İnsan haklarında BM ile çalışan kişilere ya da gruplara karşı yapılan sindirme ve misillemelere karşı BM Genel Sekreterinin yayınladığı yıllık raporlar ve
- ▶ Genel Sekreter ya da İnsan Hakları Yüksek Komiseri tarafından ülkelere yapılan itirazlar ya da insan hakları uzmanlarının kamuya yaptıkları açıklamalar.

Bu bulgular ve öneriler yerel etkinlikleri desteklemek ve şekillendirmek için savunuculuk ve rehberlik açasından da güçlü araçlar olabilir. Bu bağlamda STA'lar:

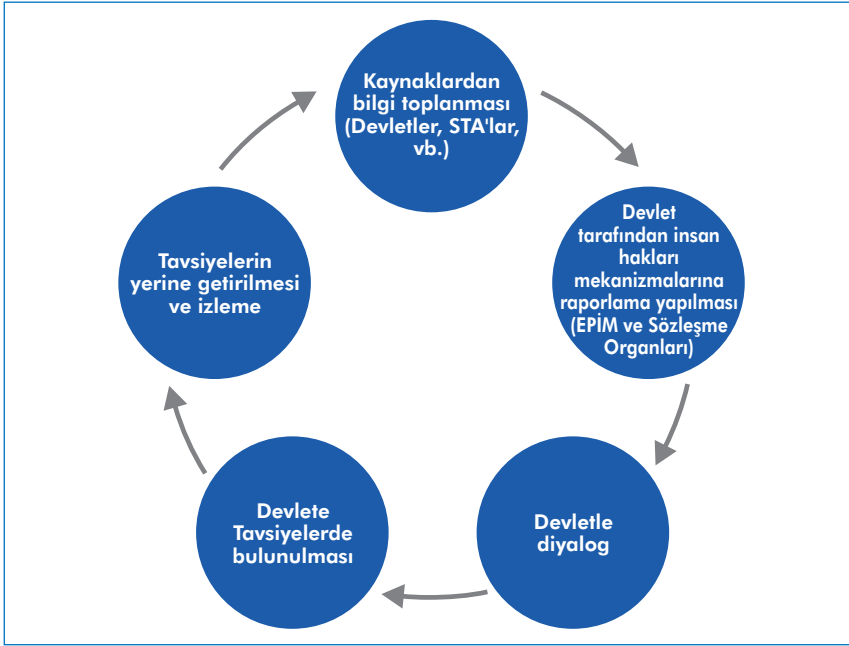
- ▶ BM insan hakları sistemi tarafından yapılan tavsiyelerin yerine getirilmesi için merkezi ve yerel yönetimlerle çalışabilirler;
- ▶ Ülkedeki uluslararası insan hakları uygulamalarına dair beklenti ve yorumları kamuoyuyla paylaşarak farkındalık yaratabilirler;
- ▶ Yerel ve merkezi yönetimler tarafından alınan önlemleri izleyip değerlendirebilirler;
- ▶ Mevcut savunuculuk stratejilerini inanılır ve objektif bir dil kullanarak, etkili bir strateji uygulayarak ve iyi örnekleri kullanarak güçlendirebilirler;
- ▶ Sivil toplum kuruluşları içinde ve arasında aynı zamanda kamuoyunda görüşleri seferber edebilirler;
- ▶ Ortaklıklar geliřtirebilirler;
- ▶ Kamu yöneticileriyle diyalogun kalitesini geliřtirebilirler;
- ▶ Karar alma mekanizmalarına katkıda bulunabilirler;
- ▶ Hukuki girişimler ve stratejik davalar için çerçeve hazırlayabilirler;
- ▶ İnsan hakları mekanizmalarının izleme faaliyetine katkıda bulunabilirler
- ▶ BM insan hakları mekanizmalarına başvurmak isteyen kişilere teknik yardım sağlayabilir ve ihlal konusunu değerlendirebilirler;

BM'nin diğer ülkelere ilişkin bulguları da benzer durumlara ilişkin stratejiler geliştirilmesi açasından zengin bir bilgi kaynağı olacaktır.

BM İnsan Hakları Mekanizmaları Nasıl Çalışır?

Genel olarak, BM insan hakları mekanizmaları insan hakları sorunları çözmek için çalışırken benzer bir süreç takip eder. Sivil toplum aktörleri de dâhil olmak üzere farklı kaynaklardan bilgiler toplanır. Bilgiler analiz edilir, tutar olup olmadığı, doğruluğu ve güvenilirliği kontrol edilir. Diyalog devletle yazışarak ya yüz yüze görüşmelerle başlar ve devletten bu bilgileri doğrulaması talep edilir. Devlete sorunu nasıl çözeceğine dair tavsiyelerde bulunma ve tavsiyeleri hayata geçirme için yardım teklif eder. Daha sonra tavsiyelerin nasıl hayata geçirildiğine dair bilgiler toplanır.

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

Nisan 2011 tarihinde, İspanya Engelli Bireyleri Temsil Komitesi, Engelli Bireylere Dair Komite'nin 50. oturumuna katılmış ve sorunların listelenmesine katkıda bulunmuşlardır. Temsil Komitesi, bir rapor sunmuş, Komite'yi bilgilendirmiş ve İspanya hükümetine yapılan tavsiyelerin izlenmesi için çalışmıştır. Temsil Komitesi özellikle engelleri sebebiyle seçme hakları ellerinden alınan yaklaşık 80.000 insanı etkileyen bir durum için geniş kapsamlı bir kampanyaya başlatarak, seçme hakkının verilmesini talep etmiştir. Engelli Bireylere Dair Komite İspanya hükümetine "ilgili bütün yasalar gözden geçirilerek engel durumlarına bakılmaksızın bütün bireylerin oy hakkını kullanması sağlanmalıdır" tavsiyesinde bulunmuştur. (CRPD/C/ESP/CO/1, paragraf 48). Temsil Komitesi mevzuatın değiştirilmesi için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler arasında "oy vermek senin de hakkın, hiç kimse alamaz" kampanyası oy hakkının talep edilmesi ve kullanılması için detaylı ve pratik adımları içermektedir. Temsil Komitesi'nin yapmış olduğu kampanyalar akabinde, Yüksek Mahkeme Savcısı bölgelerdeki savcılara engelli bireylerin oy hakkının korunması için girişimde bulunma talimatı vermiştir. Temsil Komitesi ayrıca hükümet ve meclis nezdinde ilgili yasanın BM Engelli Bireylere Dair Komite'nin nihai sonuç gözlemleri ile uyumlu olarak değiştirilmesi için girişimde bulunmuştur. Önerilen değişiklikler hükümet ve meclis üyelerine gönderilmiştir.

STA'lar ulusal stratejilerin desteklemesi için yerel halkın harekete geçirilebilmesi amacıyla ve kamu görevlilerinin sivil toplum alanını koruması ve geliştirmesi için uluslararası toplumun söylemini kullanabilirler.

Ne yapabilirim?

- ▶ Ülkenize dair BM insan hakları belgelerinden haberdar olabilirsiniz ve bunları paylaşabilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/EN/Countries/Pages/HumanRightsintheWorld.aspx>

- ▶ En yakındaki BMİHYKO ya da BM Ülke Ofisi ile iletişime geçerek sivil toplum alanına dair raporlarınızı ve deneyimlerinizi BMİHYKO Sivil Toplum Bölümü ile paylaşabilirsiniz: civilsociety@ohchr.org
- ▶ Sözleşme organlarının çalışmalarına nasıl katılabileceğinizi ve katkıda bulunabileceğinizi öğrenin:

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/NgoHandbook/ngohandbook4.pdf>

- ▶ İnsan hakları sözleşmelerinden öngörülen bireysel başvuruda bulunabilirsiniz ve eğer gerekiyorsa tedbir kararı ya da acil eylem talep edebilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet7Rev.2.pdf>

- ▶ İnsan Hakları Konseyi'nin Özel Raportörlerine başvuru sunabilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Communications.aspx>

- ▶ İnsan Hakları Konseyi Şikâyet Mekanizmasına başvuruda bulunabilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/ComplaintProcedure/Pages/HRCComplaintProcedureIndex.aspx>

- ▶ Sivil toplum alanına dair bilgi ve deneyimlerinizi İnsan Hakları Konseyi'nin ilgili oturumlarında paylaşabilirsiniz:

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/PracticalGuideNGO_en.pdf

- ▶ Ülkenizin İnsan Hakları Konseyi'nde yapılan Evrensel Periyodik İnceleme'sinde sivil toplum alanına dair bilgileri ve deneyimlerinizi paylaşabilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Documents/PracticalGuideCivilSociety.pdf>

- ▶ İnsan Hakları alanında Birleşmiş Milletler'le, temsilcileriyle veya mekanizmalarıyla çalışan herhangi bir gruba ya da kişiye karşı yapılan taciz, sindirme veya misilleme iddialarına dair BM Genel Sekreteri'nin yayınladığı misillemelere ilişkin yıllık rapora detaylı bilgi sağlayabilirsiniz: reprisals@ohchr.org

- ▶ BM Genel Sekreteri ya da İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin tematik raporlarına veri sağlayabilirsiniz.

- ▶ Özel raportörlerin tematik ve ülke raporlarına katkıda bulunabilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/NgoHandbook/ngohandbook6.pdf>

- ▶ BM insan hakları mekanizmalarının faaliyetlerinden haberdar olmak için Sivil Toplum Bölümü'nün e-mail listesine abone olabilirsiniz:

<http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx>

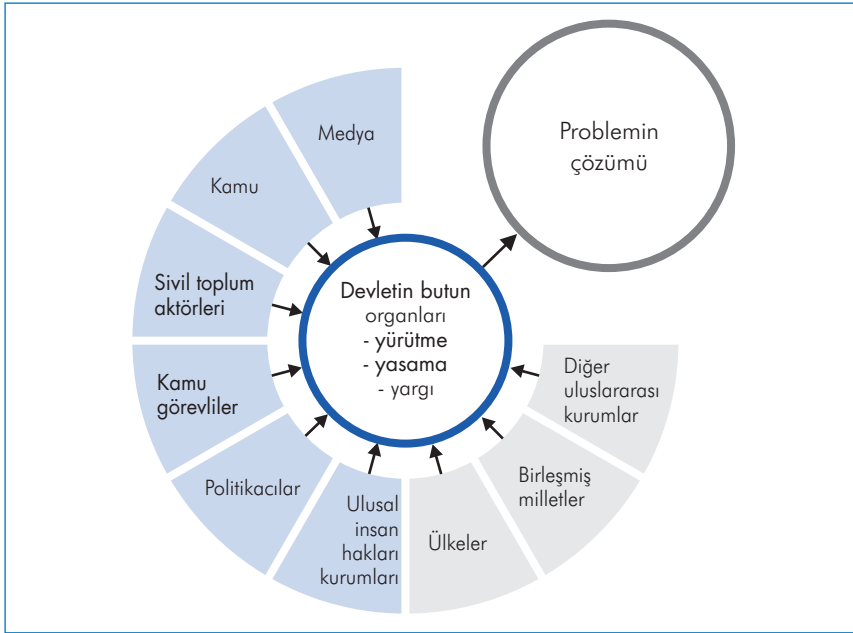
Beklentileri Yönetme

İfade, örgütlenme, toplanma özgürlüğü ve kamu işlerine katılma hakkını sağlamak öncelikle devletlerin görevidir. STA'lar, BM insan hakları sistemi ve diğer aktörlerle devletlerin bu yükümlülüklerini yerine getirmesine yardımcı olabilir.

Sivil toplum çalışmaları önündeki kural ya da yasa temelli engelleri aşmaya yönelik değişimi gerçekleştirmek uzun bir zaman çerçevesi gerektirirken sivil toplum aktörlerine karşı, taciz, korkutma ve misilleme gibi eylemler acil olarak müdahale edilmesi gereken durumlardır. Söz konusu durumda ilgili BM prosedür veya mekanizmasının kullanılmasını sağlamak önemlidir.

Her iki durum için de olumlu bir sonuç elde etmek ortak bir çabayı gerektirir ve bu sonucun elde edilmesi geniş bir yelpazedeki aktörlerin (ve yerel ya da uluslararası sivil toplum aktörlerinin, ulusal insan hakları kurumları, medya, kamu görevlileri, siyasiler, diğer ülkeler, bölgesel ve uluslararası toplum gibi) seferber edilmesi ile mümkün olacaktır.

Sivil toplum aktörlerinin BM insan hakları Sistemi'ni kullanması değişimin sesinin katlanmasına ve büyümesine yardım edecektir. Bu sivil toplum alanının korunmasının geliştirilmesi açısından etkili savunuculuk stratejisinin bir unsurudur.

6. Kaynaklar

Birleşmiş Milletler Kaynakları

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Programları ile Çalışmak: Sivil Toplum için El Kitabı -

http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/CivilSociety/Documents/Handbook_en.pdf

Birleşmiş Milletler Tavsiyelerinin izlemesi nasıl yapılmalıdır- Sivil toplum için Pratik bir Rehber -

<http://www.ohchr.org/Documents/AboutUs/CivilSociety/HowtoFollowUNHRRRecommendations.pdf>

BMİHYK Yönetim Planı (2014-2017), Demokratik alanın Genişletilmesi için Tematik Strateji (s. 72-83) -

http://www2.ohchr.org/english/OHCHRreport2014_2017/OMP_Web_version/media/pdf/10_Democratic_space.pdf

İnsan Hakları Savunucularına Dair Bildirge -

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Declaration.aspx>

İnsan Hakları Konseyi, Sivil toplum alanının korunmasının ve geliştirilmesinin önemine dair Panel özeti A/HRC/27/33.

İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 34, Madde 19: İfade ve düşünce özgürlüğü, CCPR/C/GC/34.

İnsan Hakları Savunucularına Dair BM Özel Raportörü, İfade Özgürlüğüne Dair Mevzuatın bir Yorumu A/64/226.

Kadının İnsan Hakları Savunucularına Dair bir Çalışma. İnsan Hakları Savunucularına Dair BM Özel Raportörü A/HRC/16/44.

İnsan hakları savunucuları için güvenli ve uygun ortam faktörü, İnsan Hakları Savunucularına Dair BM Özel Raportörü, A/HRC/25/55

Derneklerin mali kaynaklara erişim ehliyetleri üzerine Rapor, Barışçı Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü hakkına dair BM Özel Raportörü, A/HRC/23/39.

İnsan hakları alanında Birleşmiş Milletlerle, temsilcileriyle ve mekanizmalarıyla işbirliğine Dair Genel Sekreter Raporu (A/HRC/27/38,

SİVİL TOPLUM ALANI VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI SİSTEMİ

A/HRC/24/29, A/HRC/21/18, A/HRC/18/19, A/HRC/14/19)

Bölüm 16, Katılım ve sivil toplum ile işbirliği, BMİHYK, İnsan Hakları İzleme Kılavuzu -

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter16-MHRM.pdf>

Sivil Toplum ve Diğer Kaynaklardan Seçilenler

Ulusal Yasaların Unsurları ve Prensipleri için Kontrol Listesi (Kar amacı gütmeyen örgütler uluslararası Merkezi) -

<http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/checklisten.pdf>

Karar alma Süreçlerine Sivil Toplum Katılım Usulleri için İyi Uygulama Kodu, Avrupa Konseyi, -

<https://www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation>

Misillemeye Dair El kitabı(İnsan Hakları için Uluslararası Servis)

<http://www.ishr.ch/news/reprisals-handbook>

Fırsat sağlayan Çevre Dizini 2013 (CIVICUS) -

<http://www.civicus.org/downloads/2013EEI%20REPORT.pdf>

7. Bize ulaşın

BMİHYK'nin Sivil Toplum Bölümüne ulaşmak için:

civilsociety@ohchr.org

Telefon +41 (0) 22 917 9656

Sivil Toplum e-mail listesi insan hakları mekanizmalarına dair güncelleme ve yönlendirme yanında fonlar, hibeler ve burs başvurularının tarihleri ile ilgili bilgi sağlar.

Abone olmak için sivil toplum sayfasını ziyaret edin

<http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx>

